

RIKSDAGENS PROTOKOLL

1951

FÖRSTA KAMMAREN

Nr 15

21—24 april.

Debatter m. m.

Lördagen den 21 april.

Sid.

Interpellation av fröken Andersson ang. höjning av underhållsbi- drag till frånskild make	5
--	---

Tisdagen den 24 april.

Svar på interpellationer:

av herr Andrée om beredande av ökad trygghet åt storgodsens arrendatorer	9
av herr Persson, Karl, ang. statens kostnader för äggproduktio- nen och ang. prishöjningen å kraftfoder	10
av herr Andersson, Jones Erik, ang. äganderätten till vissa myrslogar inom Kopparbergs län	14
Interpellation av herr Arrhén ang. organisationen av arbetet på rektorsexpeditionerna m. m.	17

Lördagen den 21 april.

Kammaren sammanträdde kl. 2 eftermiddagen; och dess förhandlingar leddes av herr andre vice talmannen.

Justerades protokollet för den 14 innevarande månad.

Upplästes och lades till handlingarna följande från justitiedepartementet ankomna

Protokoll, hållet inför statsrådet och chefen för justitiedepartementet den 20 april 1951.

Till justitiedepartementet hade den 20 april 1951 från länsstyrelsen i Malmöhus län inkommit fullmakt för fru Ingeborg Carlqvist, Hälsingborg, vilken vid ny rötsammanräkning blivit utsedd såsom ledamot av riksdagens första kammare i stället för avgången ledamot av samma kammare.

Vid granskning av fullmakten, som företogs inför chefen för justitiedepartementet samt vidare av vederbörande fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret, framställdes mot fullmakten icke någon anmärkning.

Protokoll över vad sålunda förekommit skulle jämte den granskade fullmakten överlämnas till första kammaren.

I ämbetet:

Oskar Adelsohn.

Upplästes en till kammaren inkommen ansökning, som jämte därvid fogat läkarintyg var så lydande:

Till riksdagens första kammare.

Härmed får jag med åberopande av bifogade läkarintyg vördsamt anhålla om fortsatt ledighet från riksdagsarbetet t. o. m. den 19 maj 1951.

Stockholm den 21 april 1951.

Harald Nordenson.

Riksdagsmannen fil. doktor *Harald Nordenson* lider av sviterna efter Hepatitis och är till följd härav fortfarande oförmögen deltaga i riksdagsarbetet t. o. m. den 19 maj 1951, intygas.

Stockholm, Ersta sjukhus den 19 april 1951.

Reinhold Naüclér,
leg. läkare, överläkare.

Den begärda ledigheten beviljades.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 8, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1951/52 under åttonde huvudtiteln, avseende anslagen inom ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner;

nr 127, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag å kapitalbudgeten för budgetåret 1951/52, i vad avser ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde;

nr 128, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar om anslag för budgetåret 1951/52 till bidrag till driften av centrala verkstadsskolor m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 129, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1951/52 till utförande av strandskydd på ön Ven;

nr 130, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med anhållan om riksdagens yttrande angående en av Internationella arbetsorganisationens allmänna konferens år 1950 vid dess trettiotredje sammanträde antagen rekommendation;

nr 131, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1951/52 till anskaffande av viss ut-

rustning m. m. till vanförestälterna i Göteborg och Hälsingborg;

nr 132, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fullmakt att i arbetslöshetsbekämpande syfte igångsätta arbeten, för vilka anslag uppförts å allmän beredskapsstat för budgetåret 1950/51 m. m.;

nr 133, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar om vissa anslag för budgetåret 1951/52 till regeringsrätten;

nr 134, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående vissa anslag för budgetåret 1951/52 till fångvårdsanstalterna; och

nr 135, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående provisorisk skatteersättning till kommunerna i anledning av ortsavdragsreformen m. m., såvitt propositionen avser grunder för provisorisk skatteersättning till kommunerna i anledning av ortsavdragsreformen m. m.

Anmäldes och godkändes första lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 136, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag ur kyrkofonden för avlönande av präster m. m.; samt

nr 137, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 5, 7 och 11 §§ förordningen den 16 maj 1884 (nr 25) angående patent, m. m.

Anmäldes och godkändes andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 138, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 1 och 3 §§ lagen den 14 juni 1929 (nr 131) om försäkring för vissa yrkessjukdomar.

Anmäldes och godkändes konstitutionsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 139, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående provisorisk skatteersättning till

kommunerna i anledning av ortsavdragsreformen m. m., i vad propositionen hänvisats till konstitutionsutskottet.

Upplästes följande till kammaren inkomna skrivelser:

Till riksdagen.

Undertecknad får härmed vördsamt anhålla om befrielse från uppdraget att vara ledamot av riksdagsbibliotekets styrelse.

Stockholm den 18 april 1951.

Frans Severin.

På särskilda propositioner biföll kammaren berörda anhållan och beslöt att val av en ledamot i styrelsen över riksdagsbiblioteket i den avgångnes ställe skulle i vederbörlig ordning äga rum.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet nedannämnda motioner:

nr 471, av herr *Lindahl* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa ändringar i statens allmänna avlöningsreglemente, m. m.; samt

nr 472, av herr *Norling* och herr *Persson, Ola*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avtal om koordination mellan statens järnvägar och Trafikaktiebolaget Grängesberg—Oxelösunds järnvägar.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott den av herrar *Cassel* och *Domö* väckta motionen, nr 473, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 18 juni 1926 (nr 326) om delning av jord å landet, m. m.

Föredrogs och bordlades ånyo statsutskottets memorial nr 94.

Herr andre vice talmannen anmälde, att till kammaren överlämnats Kungl. Maj:ts proposition nr 205, angående godkännande av avtal mellan Sverige och Canada för undvikande av dubbelbeskattning samt fastställande av bestäm-

Interpellation ang. höjning av underhållsbidrag till fränskild make.

melser angående ömsesidig handräckning i fråga om inkomstskatter.

Den kungl. propositionen blev nu föredragen och lagd på bordet.

Interpellation ang. höjning av underhållsbidrag till fränskild make.

Fröken ANDERSSON erhöll på begäran ordet och anförde: Herr talman! Vid 1949 års riksdag väcktes motioner om utredning om ändringar i 11 kap. 26 och 27 §§ giftermålsbalken, vilka ändringar skulle gå ut på att skapa möjligheter för underhållsberättigad fränskild make att, när väsentligen ändrade förhållanden inträtt, få till stånd höjning av tidigare genom domstols beslut eller avtal bestämt underhållsbidrag. I anledning av dessa motioner, vilka tillstyrktes av första lagutskottet, avlät riksdagen samma år en skrivelse till Konungen med anhallan om utredning av frågan om ändrade bestämmelser för jämkning av underhållsbidrag till fränskild make.

Någon utredning med uppgift att ta ga denna fråga under särskilt övertvägande har mig veterligen icke blivit tillkallad. Kungl. Maj:t har i stället nöjt sig med att tillkalla en utredningsman för att utarbeta en sammanfattning av erfarenheter och synpunkter från det praktiska rättslivet angående giftermålsbalkens tillämpning och behovet av ändringar däri. Denna utredning torde emellertid icke kunna komma att bilda tillräckligt underlag för ett förslag om ändringar i jämkningsbestämmelserna för fränskilda, då utredningsmannen endast har till uppgift att inventera behovet av de ändringar i balken i skilda hänseenden som efter hand visat sig erforderliga.

Jag vill icke här ånyo upptaga alla de olika skäl för en ändring av lagstiftningen på denna punkt som kunna anföras, utan hänvisar till det utlåtande första lagutskottet avgav vid behandlingen av de tidigare nämnda motionerna.

Behovet av en lagändring har emellertid ytterligare aktualiserats genom den oupphörliga och på senare tid alltmer markerade försämringen av penningvärdet. Realvärdet av de tidigare bestämda underhållsbidragen har härigenom väsentligen nedgått. Det synes mig bland annat med hänsyn till denna omständighet vara synnerligen angeläget att såväl en utredning som ett förslag i denna fråga med det snaraste komma till stånd.

Under hänvisning till vad ovan anförts får jag härmed hemställa om första kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet rikta följande fråga:

Anser herr statsrådet skäl föreligga att företaga en omedelbar utredning om sådan ändring av giftermålsbalkens 11 kap. 26 och 27 §§, varigenom fränskild make eller maka tillförsäkras bättre möjligheter påkalla höjning av utgående underhåll än enligt nu gällande lag?

När beräknar i så fall statsrådet att förslag om sådan ändring skall kunna föreläggas riksdagen?

På gjord proposition medgav kammaren, att ifrågavarande spörsmål finge framställas.

Anmälades och bordlades

utrikesutskottets utlåtande nr 8, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av Sveriges anslutning till en konvention rörande privilegier och immunitet för Förenta Nationernas fackorgan;

statsutskottets utlåtanden:

nr 6, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1951/52 under sjätte huvudtiteln, avseende anslagen inom kommunikationsdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner;

nr 81, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag å kapitalbudgeten för budgetåret 1951/52, i vad

avser justitiedepartementets verksamhetsområde;

nr 82, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag å kapitalbudgeten för budgetåret 1951/52, i vad avser socialdepartementets verksamhetsområde;

nr 83, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag å kapitalbudgeten för budgetåret 1951/52, i vad avser inrikesdepartementets verksamhetsområde;

nr 84, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1951/52 till fria resor för barn m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 85, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt disposition av vissa äldre anslag å sjätte huvudtiteln m. m.;

nr 86, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till bidrag till vissa handelshamnar;

nr 87, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1950/51, i vad propositionen avser kommunikationsdepartementets verksamhetsområde;

nr 88, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1950/51, i vad propositionen avser staten för statens allmänna fastighetsfond;

nr 89, i anledning av väckta motioner om rätt för justitieråd och regeringsråd att med sin tjänst förena vissa skiljemannauppdrag;

nr 90, i anledning av väckta motioner om viss ändring i avlöningsbestämmelserna för civila befattningshavare, som åtnjuta tjänstledighet för fullgörande av viss militär tjänstgöring;

nr 91, i anledning av väckt motion angående rätt för statstjänstemän, som innehaft anställning hos Förenta Nationerna eller övriga mellanstatliga samarbetsorgan, att vid återinträde i statstjänst få tillgodoräkna anställningstiden som tjänstår i fråga om lönetur och pension;

nr 92, i anledning av väckta motioner om rätt till uppskjuten livränta för befattningshavare, som dömts till avsättning eller på grund av tjänstefel skilts från tjänsten före år 1935;

nr 93, i anledning av väckt motion om pensionsrätt för vissa kvinnliga f. d. befattningshavare, som på grund av giftermål avgått från statstjänst;

nr 95, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1950/51, i vad propositionen avser justitiedepartementets verksamhetsområde;

nr 96, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1950/51, i vad propositionen avser inrikesdepartementets verksamhetsområde;

nr 97, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1951/52 till bidrag till sjukkassor m. m.;

nr 98, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag för budgetåret 1951/52 till Finansdepartementet: Avlöningar jämte i ämnet väckta motioner;

nr 99, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående provisoriskt tillägg å vissa från handelsflottans pensionsanstalt utgående pensioner;

nr 100, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1950/51, i vad propositionen avser finansdepartementets verksamhetsområde;

nr 101, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående rörelsekapital å Aktiebolaget Svenska tobaksmonopolet;

nr 102, i anledning av väckt motion om årlig livränta åt värnpliktige K. Å. E. Jacobsson; och

nr 103, i anledning av väckt motion om understöd åt arbetaren J. A. Forsberg;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 26, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om fortsatt tillämpning i viss del av för-

ordningen den 4 juni 1948 (nr 278) med provisoriska bestämmelser om investeringsfond för ersättande av normallager, m. m., jämte i ämnet väckta motioner;

nr 30, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tullfrihet för utrustning, som inkommer såsom gåva till vetenskapliga institutioner, jämte en i ämnet väckt motion;

nr 32, i anledning av väckta motioner om vissa åtgärder till stöd åt den svenska fruktodlingen;

nr 33, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändrad lydelse av 3 § 3 mom. och 4 § 2 mom. förordningen den 3 maj 1929 (nr 62) om särskild skatt å bensin och motorsprit;

nr 34, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i förordningen den 11 juni 1926 (nr 207) angående tillverkning och beskattning av brännvin;

nr 35, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändrad lydelse av den vid förordningen den 25 maj 1941 (nr 251) om varuskatt fogade varuförteckningen m. m.; och

nr 36, i anledning av väckta motioner om restitution av skatt å bensin, som förbrukas vid jordbruket till bensindrivna traktorer, m. m.;

bankoutskottets utlåtanden:

nr 10, i anledning av väckta motioner angående avveckling av s. k. clearing-kassor m. m.; och

nr 11, i anledning av väckt motion om ändrad lönegradsplacering för de hos kamrarna anställda postvaktmästarna;

första lagutskottets utlåtanden:

nr 23, i anledning av väckta motioner om beredande av vidgade möjligheter att vid krig eller krigsfara ingripa mot verksamhet, som hotar rikets yttre eller inre säkerhet; och

nr 24, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av en den 2 februari 1951 avslutad överenskommelse mellan Konungariket Sverige och Förbundsrepubliken Tyskland angående förlängning av prioritetsfrister på

det industriella rättsskyddets område, m. m.;

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 21, i anledning av väckta motioner om uppskov med ikraftträdande av nattarbetsförbudet;

nr 22, i anledning av väckta motioner om viss ändring av bestämmelserna om statsbidrag till erkända arbetslöshetskassor; och

nr 23, i anledning av väckta motioner om förslag till 1951 års riksdag i syfte att genomföra reformen med fria läkemedel;

tredje lagutskottets utlåtanden:

nr 5, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning med vissa bestämmelser till motverkande av svinsjukdomar, dels ock i ämnet väckta motioner;

nr 6, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 30 juni 1943 (nr 444) om tillståndstvång för byggnadsarbete, dels ock i ämnet väckta motioner;

nr 7, i anledning av väckta motioner om ändrad lydelse av 6 § lagen om rätt till fiske;

nr 8, i anledning av väckta motioner om ändrad lydelse av 3 § lagen om rätt till fiske; och

nr 9, i anledning av väckta motioner om åtgärder för tryggande av fiskerätt åt befolkningen i Norrland;

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 9, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1950/51, såvitt propositionen avser jordbruksärenden;

nr 10, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående garantipris å bruna bönor av 1951 års skörd;

nr 11, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa allmänna arvsfonden tillfallna fastigheter;

nr 12, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändring i villkoren för vissa tomtupplåtelser i staden Kiruna; och

nr 13, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område under senare delen av produktionsåret 1950/51 jämte i ämnet väckta motioner; samt

första kammarens allmänna beredningsutskotts utlåtanden:

nr 8, i anledning av väckt motion angående vissa åtgärder i abortförebyggande syfte;

nr 9, i anledning av väckt motion angående utredning om lämpligaste formen för en förenkling av kommunernas finansstatistik; och

nr 10, i anledning av väckt motion om avskaffande av drickspenningssystemet på hotell och restauranger.

Anmäldes och bordlades en av bankoutskottet jämlikt § 21 riksdagsstadgan gjord anmälan, att till utskottet inkommit framställning från fullmäktige i riksgäldskontoret angående vissa änd-

ringar i reglementet för riksgäldskontoret, m. m.

Anmäldes och bordlades följande under sammanträdet till herr andre vice talmannen avlämnade motioner:

nr 474, av herr *Holmbäck*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag med särskilda bestämmelser rörande riksbankens sedelutgivning, m. m.;

nr 475, av herr *Osvald* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående grunderna för fortsatt stöd åt lin- och hampodlingen m. m.; samt

nr 476, av herr *Osvald* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående grunderna för fortsatt stöd åt lin- och hampodlingen m. m.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 2.22 eftermiddagen.

In fidem
G. H. Berggren.

Tisdagen den 24 april.

Kammaren sammanträdde kl. 4 eftermiddagen.

Fru *Carlqvist* infann sig och intog sin plats i kammaren.

Herr *Lodenus* anmälde, att han åter funnit sig vid riksdagen.

Justerades protokollen för den 17 och den 18 innevarande månad.

Om beredande av ökad trygghet åt storgodsens arrendatorer.

Herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet **STRÄNG**, som tillkännagivit, att han hade för avsikt att vid detta sammanträde besvara herr *Andrées* interpellation om beredande av ökad trygghet åt storgodsens arrendatorer, erhöll ordet och anförde: Herr talman! Med första kammarens tillstånd har herr *Andrée* frågat mig, om jag har observerat att trots den nuvarande arrendelagstiftningen stora möjligheter finnas att kringgå syftet med denna samt om jag vill skyndsamt låta utreda frågan på vad sätt bättre trygghet kan skapas åt den jordbrukarbefolkning, som denna lagstiftning avser.

Av motiveringen till interpellationen framgår, att herr *Andrée* närmast har tänkt på den lucka i skyddet, som består i att en innehavare av ett större gods, som omfattar flera arrendegårdar, vid arrendetidens utgång kan säga upp arrendatorerna och föra samman gårdarna i större enheter. Herr *Andrée* pekar också på att sådana åtgärder kunna medverka till en avfolkning av landsbygden, som är onödig ekonomiskt sett och skadlig ur det allmännas synpunkt.

Till svar vill jag först framhålla, att interpellationen egentligen berör två problem, som vart för sig äro mycket

svårlösta. Man kommer nämligen in dels på frågan om förhållandet mellan jordägare och arrendator och dels på frågan hur långt det ur olika synpunkter kan vara lämpligt att gå i fråga om sammanslagning av brukningsdelar.

Det skydd, som en arrendator har, består ju i första hand i de sociala arrendebestämmelserna. Dessa ge arrendatorn optionsrätt vid ny utarrendering men erbjuda i och för sig inte något skydd, i händelse jordägaren vill själv överta driften av jordbruket. Även en omreglering av arrendeställenas storlek kan under vissa omständigheter medföra att optionsrätten bryts. Men vid sidan av arrendelagen finns det en annan lag, som utgör ett hinder för olämpliga sammanslagningar och därmed också utgör ett skydd för arrendatorerna. Enligt 1947 års lag om uppsikt å jordbruk gäller nämligen, att om två förut självständiga brukningsdelar slås ihop till en brukningsenhet, så får ägaren inte utan vidare låta byggnaderna på någon av de förutvarande brukningsdelarna förfalla eller föra bort dem. För att så skall få ske fordras enligt lagen, att sammanslagningen står i överensstämmelse med en ändamålsenlig planläggning av jordbruket i orten. Det är klart, att denna skyldighet att fortfarande underhålla byggnaderna på de förutvarande brukningsdelarna bör vara ett ganska gott medel att motverka i och för sig olämpliga sammanslagningar.

När en sammanslagning kan anses olämplig, är självfallet omöjligt att ange generellt. 1947 års jordbruksprogram förutsätter ju, som herr *Andrée* också påpekar, att man, där så behövs, skall söka förvandla ofullständiga jordbruk till bärkraftiga enheter. Även där det inte direkt är fråga om ofullständiga jordbruk kan ibland en sammanslagning vara motiverad av olika anledningar. Jag vill i det sammanhanget erinra om vad som i 1947 års jordbruksbeslut anförts

Ang. statens kostnader för äggproduktionen m. m.

om att det s. k. tvåfamiljsjordbruket i vissa delar av landet måste anses vara en lämplig jordbrukstyp. Men sedan är det också klart, att det finns många fall, där de befintliga brukningsdelarna ha en sådan storlek och bärkraft, att en sammanslagning ur allmänna synpunkter måste anses uppenbart olämplig. Utan att närmare känna till de fall som anges i interpellationen, vill jag helt allmänt säga, att om det gäller att sammanslå fastigheter, som var för sig omfatta 40—50 hektar av Skånes bästa jord och ha goda byggnader, så förefaller en sådan sammanslagning klart olämplig.

Frågan om vad som bör göras för att motverka olämpliga sammanläggningar av brukningsdelar är emellertid ett problem, som inte bara gäller gods med arrendegårdar utan lika väl kan uppkomma när det är fråga om större bondejordbruk. Bedömningen bör naturligtvis vara densamma i båda fallen.

Vad arrendegårdarna beträffar kan man väl tänka sig att motverka olämpliga sammanslagningar genom att inskränka jordägarnas rätt att återta gårdarna i eget bruk vid arrendetidens slut. En sådan åtgärd kan emellertid tänkas få den konsekvensen, att den ytterligare minskar benägenheten att upplåta jord på arrende, och kan därigenom bli till större skada än nytta för arrendatorskategorien. Jag anser därför att man i vart fall tills vidare bör nöja sig med det indirekta medel, som man för närvarande har till förfogande, d. v. s. uppsiktslagen. Jag förutsätter givetvis därvid, att lantbruksnämnderna komma att ha uppmärksamheten på hithörande förhållanden och att de inte skola tveka att använda de möjligheter till ingripande, som uppsiktslagen erbjuder, i fall så kan anses påkallat. Skulle utvecklingen på området bli sådan, att de av herr Andrée påtalade förhållandena få en omfattning som ur allmän synpunkt måste anses betänklig, får problemet tas under omprövning.

Herr ANDRÉE: Herr talman! Jag ber att få tacka jordbruksministern för sva-

ret, däri han klart deklarerar att det är olämpligt att sammanslå fastigheter av den storleksordning min interpellation närmast gällde, alltså gårdar om 40—50 hektar tillhörande Trollebergs gods.

När det gäller interpellationens principiella sida, anser jordbruksministern att en skärpning av lagstiftningen skulle kunna få besvärliga konsekvenser på det sättet, att den ytterligare skulle minska benägenheten att upplåta jord på arrende. Jordbruksministern hänvisar till uppsiktslagen, som skulle kunna användas i fall sådana som de nu ifrågasvarande. Jag anser det mycket viktigt att här understryka att lantbruksnämnderna, såsom jordbruksministern förutsätter, med uppmärksamhet följa vad som sker på detta område och inte tveka att vidtaga åtgärder, när så anses påkallat.

Vad slutligen gäller det i interpellationen vidrörda speciella fallet, så har interpellationen fyllt den uppgiften att ägarna deklarerat att de av dem vidtagna åtgärderna icke syfta till att köra bort arrendatorerna.

Överläggningen förklarades härmed slutad.

Ang. statens kostnader för äggproduktionen m. m.

Ordet lämnades ånyo till herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet STRÄNG, som meddelat, att han ämnade vid detta sammanträde besvara jämväl herr Karl Perssons interpellationer angående statens kostnader för äggproduktionen och angående prishöjningen å kraftfoder, och nu yttrade: Herr talman! Med första kammarens tillstånd har herr Karl Persson framställt två interpellationer till mig. I den ena frågas, om jag är i tillfälle att redogöra för statens verkliga subventioner under år 1950 för sådant importerat foder, som användes för äggproduktionen, samt för upprätthållande av äggexporten under samma tid och för hur stora kostnaderna härför för närvarande äro. I den

Ang. statens kostnader för äggproduktionen m. m.

andra har han frågat vad orsaken är till den nyligen företagna höjningen av priserna på kraftfodermedel och om denna stora prishöjning är i överensstämmelse med den senaste jordbruksuppgörelsen.

Vad först gäller frågan om subventionernas storlek under år 1950 och för närvarande har jag för en tid sedan behandlat den saken i ett interpellations-svar i andra kammaren. Jag skall därför nu bara upprepa några av de siffror, som jag då anförde. Jag skall då be att i stället för kalenderår få hålla mig till regleringsår. Enligt en beräkning, som statens jordbruksnämnd gjort, uppgick förlusten på sådant importerat fodermedel, som använts för fjäderfä, under regleringsåret 1949/50 till cirka 5,3 milj. kronor. Under de första 5 månaderna av innevarande regleringsår beräknas förlusten till 5,2 milj. kronor. Beträffande dessa siffror är då att märka, att de skulle ha varit inte så litet högre, om man inte då delvis haft att tillgå varor, som köpts tidigare till relativt förmånliga priser. Utgår man från det aktuella läget beträffande både importpriser och utförsäljningspriser skulle förlusten under en tolv månadersperiod bli över 20 milj. kronor.

Med vad jag nu sagt har jag egentligen också besvarat herr Perssons fråga om vad som varit anledningen till den senaste prishöjningen på olika slag av kraftfoder. Anledningen är helt enkelt den utomordentligt starka prisstegring, som ägt rum under de senaste månaderna. Jag skall också här inskränka mig till att anföra ett par exempel. För majs var t. ex. importpriset i mitten av mars ungefär 15 kronor högre än medelpriset under tiden september 1950—januari 1951 och närmare 25 kronor högre än medelimportpriset under konsumtionsåret 1949—1950. För det importfoder, som ingår i oljekraftfoderblandningar, har prisstegringen utgjort 17 respektive 26 kronor, och för vetekli har prisstegringen varit cirka 12 respektive 21 kronor. Importprisläget har inte förändrats nämnvärt under tiden därefter. Denna prisstegring har ju endast till mycket

ringa del kompensrats genom höjda kraftfoderpriser, och det har i stället blivit staten som via Spannmålsbolaget fått bära förlusten. Hur utvecklingstakten här varit, belyses kanske bäst, om jag säger att Spannmålsbolagets totalförlust på importerat fodermedel under produktionsåret 1949/50 uppgick till ca 16 miljoner kronor men vid nuvarande prisförhållanden för en tolv månadersperiod och under förutsättning av oförändrad import kan beräknas till närmare 100 miljoner kronor.

Vad till slut gäller frågan, om den i februari 1951 vidtagna höjningen av utförsäljningspriserna på kraftfodermedel stått i överensstämmelse med den träffade jordbruksuppgörelsen, vill jag endast hänvisa till att de prisreglerande myndigheterna alltid ansetts ha rätt att, även sedan en överenskommelse träffats, vidtaga sådana justeringar, som varit betingade av försörjningsmässiga skäl, förutsatt att man lämnat kompensation därför. Detta har också uttryckligen uttalats vid flera tillfällen. I det här fallet är det enligt min mening uppenbart att prishöjningen varit nödvändig med hänsyn till stegringen av importpriserna och försämringen av exportmöjligheterna för mejeriprodukter och ägg. Kompensation för prishöjningen har också lämnats särskilt genom en justering uppåt av fläskpriset. Någon befogad erinran mot åtgärden kan därför enligt min mening inte göras.

Med detta anser jag mig ha besvarat interpellationen.

Herr PERSSON, KARL: Herr talman! Jag ber att till statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet få framföra mitt tack för svaret.

Jag ber även att få tacka statsrådet för att han medverkat till att den s. k. utjämningsavgiften vid export av ägg borttagits. Och i detta tack instämmer säkert hela den del av den svenska småbrukarkåren, för vilken äggproduktionen har väsentlig betydelse, även om den uppfattningen givetvis är riktig, att

Ang. statens kostnader för äggproduktionen m. m.

orsaken till avgiftens slopande är den proteststorm som förekommit mot denna avgift både inom och utom riksdagen. Statsrådets i detta fall sundare omdöme har dock gjort, att om än boken råkat bli placerad som trädgårdsmästare, så har han motats undan, innan han lyckats förstöra hela denna näring. Resultatet skulle givetvis ha blivit detta senare, om det fått fortgå under någon längre tid att man uttagit det starkt höjda priset på kraftfodermedel, som av allt att döma kommer att höjas ytterligare, och att äggpriset samtidigt ännu mera tryckts nedåt under världsmaknadspriset.

Det bör observeras att den drastiska höjningen av priserna på kraftfodermedel vidtogs endast någon månad efter det att jordbruksuppgrörelsen skett och innan den därav föranledda propositionen ännu var färdigtryckt. I uppgrörelsen hade ju stipulerats, att äggpriset skulle få stiga med i genomsnitt 10 öre per kilogram, och med denna bakgrund var det väl ändå otänkbart att prishöjningarna på kraftfoder och ännu mindre utjämningsavgiften vid äggexport kunde ha något som helst stöd i uppgrörelsen, detta i synnerhet som priset inte alls tenderade att närma sig det överenskomna taket av 3 kronor per kilogram.

Enligt statsrådets redogörelse ha statens subventioner till sådant importerat fodermedel, som använts vid äggproduktionen, under regleringsåret 1949/50 uppgått till cirka 5,3 miljoner kronor och beräknas för de första fem månaderna av innevarande produktionsår uppgå till 5,2 miljoner kronor. Utgår man från nuvarande import- och utförsäljningspriser och räknar med att de bli bestående ett helt år framåt, skulle statens kostnader komma att uppgå till över 20 miljoner kronor.

Mot dessa siffror bör man givetvis ställa de subventioner till det svenska folkhushållet, som äggproducenterna bestått genom de tidigare exportavgifterna. De ha enligt direktör Stensgårds beräkningar sänkt det inhemska äggpriset med i genomsnitt 17 öre per kilogram

och representera ett totalbelopp av 19,5 miljoner kronor, varav 16,5 miljoner direkt kommit folkhushållet till godo, medan cirka 3 miljoner finnas kvar hos exportorganet och troligen inte komma att användas — de få i varje fall inte användas annat än om världsmaknadspriset på ägg understiger 1 krona 80 öre per kilogram. Tänker man på den hittills gångna tiden, ha således de svenska äggproducenterna gett betydligt mer till samhället än de mottagit, och även om man räknar med att de nuvarande prisförhållandena komma att bestå under en tolv månadersperiod, skulle uppoffringar och subventioner slå ganska jämnt. Det är emellertid att märka, att vi ha faktiska siffror för den gångna tiden, medan vi endast kunna röra oss med kalkyler då det gäller den framtida prisutvecklingen.

Det är väl i synnerhet två skäl som gjort att statens jordbruksnämnd blivit nervös för utvecklingen. Dels blev den svenska fodersädsskörden betydligt mindre än som beräknades i kalkylen och dels steg världsmaknadspriset. Det ökade importbehovet och de höjda priserna välla givetvis större utgifter för staten, men ett avtal ingås väl ändå för att hållas under den tid det avses gälla. Och det rör sig ju här framför allt om en av de ekonomiskt svagaste grupperna i samhället, småbrukarna, som väl få bära sin del av bördan av den allmänna prisuppgången.

Beträffande kraftfoderpriserna över huvud taget och den därmed sammanhängande frågan om en produktionsomställning vill jag säga, att det naturligtvis principiellt är riktigt att det svenska lantbruket i första hand skall tillgodose vårt eget behov av livsmedel. Men en omställning av driften kostar ju också pengar och måste därför beräknas på lång sikt. Om vi nu i ett slag genom drastiska åtgärder skulle minska den produktion, som ger exportöverskott, skulle det självfallet dröja flera år, innan vi kunna få fram en annan produktion i tillräckligt stor skala, i detta fall en ökad fläsk- och köttproduktion. När

Ang. statens kostnader för äggproduktionen m. m.

det gäller fläsket måste ett större antal modersuggor först uppfödas för att tillgången på smågrisar skall bli bättre, och vad beträffar köttet tar det inemot två år att uppföda ungdjur till slakt.

För övrigt är jag inte alls säker på att de hittills genomförda åtgärderna stimulera till ökad fläskproduktion. Höjningen av fläskpriset med 40 öre per kilogram, som utlovas i den nya jordbruksuppgörelsen, ätes förmodligen upp av de redan genomförda och bebådade prishöjningarna på kraftfoder. Statsrådet Sträng sade, att jordbruket redan i viss mån fått kompensation för det högre kraftfoderpriset, men jag ifrågasätter, om kompensationen ger täckning för mera än den fördyrade fläskproduktionen. Jag tror inte att det blir något över för att kompensera de högst avsevärda fördyringarna i övrigt på kraftfodret.

Det förtjänar också framhållas, att om fläskproduktionen skall kunna bedrivas rationellt, måste den stå i ett bestämt förhållande till mjölkproduktionen. Utan tillräckliga mängder skummjolk är det åtminstone uteslutet att med framgång bedriva smågrisuppfödning, och detsamma gäller även gödsvinsproduktionen, fastän skummjölken där i viss utsträckning kan ersättas av annan animalisk äggvita. Jag erkänner villigt att det nuvarande smöröverskottet är ett besvärligt problem, men vi ha ju tidigare klarat sådana situationer med hjälp av margarinaccisen och borde väl kunna gå samma väg också nu. Om man tar hänsyn till den ökade folkmängden, är ju inte produktionen större nu än tidigare. En annan möjlighet skulle vara att övergå till normal fetthalt i konsumtionsmjölken. Det är ju en ganska dyrbar anordning att mejerierna sälja två sorters mjölk och mjölk med högre fetthalt endast i glasflaskor. Det enda riktiga är väl att standardisera all konsumtionsmjölk till 3,5 procents fetthalt. Vi skulle därmed återgå till en tidigare standard, och den prishöjning med 3,5 eller 4 öre, som skulle bli följden, är jag säker om att det svenska folket mycket väl skulle bära.

Detta var, herr talman, några mera

allmänna synpunkter som jag velat lägga på problemet.

Vi anslå varje år ganska stora belopp till förbättring av i synnerhet nötkreatursbeståndet. Är det inte då inkonsekvent att inte utnyttja detta i det svenska folkhushållet, utan samtidigt driva en sådan ekonomisk politik, att margarinet, som dock är ett surrogat, skall utestänga smöret i det svenska hushållet. Vi skola komma ihåg, att det främst är det svenska småbruket som uppehåller denna produktion, och det är även det som får ta konsekvenserna av en försämrad bärighet för denna näringsgren och även svara för kostnaderna för en omläggning av driften, vilken omläggning om några år kanske visar sig vara ett misstag och måhända föranleder en ny omläggning eller en återgång till det gamla systemet. Vid varje omläggning måste uppbyggda värden i viss mån tillspilloigas, och detta har sin tillämpning i mycket högre grad inom jordbruket än inom andra näringsgrenar.

Herr statsrådet STRÄNG: Herr talman! Jag skall inte ta upp någon polemik med herr Persson på hela det vida verksamhetsfält, som han spänt över i sitt anförande, vilket kanske mindre rörde sig om kraftfoderprishöjningen och mera om utjämningsavgiften på ägg och de allmänna principerna för jordbruks- och prispolitiken i landet.

Jag vill ytterligare understryka vad jag har sagt i interpellationssvaret, att beträffande just det som herr Persson har frågat om, nämligen kraftfoderprishöjningen, har man från jordbrukarhåll inte gjort gällande, att det skulle föreligga något brott mot avtalet i och för sig. Från de förhandlande jordbruksorganisationernas sida och från deras ledares och företrädarens sida har man förstått, att i en sådan fullkomligt abnorm situation, som den internationella prisutvecklingen på detta område uppvisar, kan man inte vara fastspikad vid en ordalydelse i avtalet. I den mån man har diskuterat avtalsbrott har det ju skett i samband med utjämningsavgiften. Därvidlag ha jordbrukarna i rätt

Ang. äganderätten till vissa myrslogar inom Kopparbergs län.

stor utsträckning haft den uppfattningen, att jordbruksnämndens aktion inte stod i överensstämmelse med avtalet. Men därom rör sig ju inte interpellationen. Den inskränker sig till att diskutera kraftfoderprishöjningen, och på den punkten tror jag nog, att det bland de avtalsslutande parterna egentligen inte råder några delade meningar. Jag vågar nog också hävda att genom den direkta prishöjning, som skett på fläsket, och genom uraktlåtenheten att göra den prissänkning på denna vara, som enligt decemberuppgörelsen skulle ha skett, har en tillfredsställande kompensation erhållits för de 2 å 3 öres förhöjning av kraftfoderpriset som det här rör sig om, om jag slår ut det på det hela.

Jag vill också korrigera herr Perssons historieskrivning, när han talade om bocken som trädgårdsmästare. Han uttalade visserligen ett tack till departementschefen för att man fått håll på bocken, innan någon större olycka skett. Jag tror emellertid att det när det gäller generaldirektören i jordbruksnämnden var en högst oriktig karakteristik, som herr Persson här gav. Jag tror nog att de jordbrukare, som under en följd av år haft tillfälle att diskutera med honom såsom representant för myndigheterna, äro beredda att ge mig rätt, om jag säger att det svenska jordbruket i honom har en varm och hängiven vän och, det skall villigt erkännas, en framgångsrik företrädare för de svenska jordbruksintressena inom statsförvaltningen. Jag har tyckt att en sådan korrigerigering kunde vara på sin plats.

Herr **PERSSON, KARL**: Herr talman! Det är väl ändå litet skillnad, om en kraftfoderprishöjning sker i samband med en ny jordbruksuppgörelse, när priserna på de färdiga varorna diskuteras samtidigt. Då medger jag att det kan vara skäl för en höjning, givetvis under förutsättning att man tar hänsyn till den ekonomiska utvecklingen av näringen i gemen. Men den starka prishöjningen i samband med utjämningsavgifterna på ägg vidtogs ju strax efter det

att uppgörelsen hade träffats med jordbrukets förhandlare. Varken i jordbruksuppgörelsen eller i propositionen har det stått någonting om att en korrigerigering skulle ske på detta sätt. Det visade sig ju också senare, att när priserna omräknats, blev det ett underskott i kalkylen på ett hundratal miljoner kronor. Den prispolitik, som förts, gjorde väl åtminstone till en del sitt till att det uppstod ett underskott.

Överläggningen ansågs härmed slutad.

Ang. äganderätten till vissa myrslogar inom Kopparbergs län.

Herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet **ZETTERBERG**, som förklarat sig ämna vid detta sammanträde besvara herr Jones Erik Anderssons interpellation angående äganderätten till vissa myrslogar inom Kopparbergs län, fick nu ordet och anförde: Herr talman! Med kammarens tillstånd har herr Jones Erik Andersson frågat mig, om den av 1948 års riksdag begärda utredningen angående äganderätten till myrslogarna inom de storskiftade delarna av Kopparbergs län, särskilt Ore socken, kan väntas bli slutförd inom den närmaste tiden.

Till en början skall jag med några ord beröra vad den åsyftade utredningen avser. I dessa trakter gävo under äldre tider de egentliga inägorna ringa höavkastning och försörjningen med hö säkrades genom bärkning å s. k. myrslogar, d. v. s. slättermyrar belägna ute i skogarna. Dessa skogar voro odelade. Vid de under 1800-talet verkställda storskiftena nödgades man avstå från att uppnå lämplig arrondering beträffande myrslogarna. Myrslogsinnehavarna fingo sålunda i åtskilliga socknar behålla sina myrslogar även om dessa kommo att ligga inom andra byars, senare inom andra jordägares, skogsskiften. Någon enhetlig behandling av myrslogarna förekom dock ej vid skiftena utan förfarandet har växlat. Detta har lett till att rättsläget i fråga om myrslogarna är osäkert och växlande. Rätten till myr-

Ang. äganderätten till vissa myrslogar inom Kopparbergs län.

slog innefattar sålunda stundom äganderätt, i andra fall åter endast viss nyttjanderätt. I anslutning härtill må ock framhållas, att myrslogarna numera så gott som undantagslöst upphört att beagnas för det ursprungliga ändamålet. Detta lärer ha lett till att man i viss utsträckning glömt bort myrslogarnas läge.

Såsom interpellanten framhållit aktualiserades frågan om myrslogarna genom motioner vid 1948 års riksdag. Motionerna behandlades av andra lagutskottet, som i sitt av riksdagen godkända utlåtande framhöll angelägenheten av att den på grund av myrslogarna rådande ägoblandningen bringades att upphöra. En av de svårigheter som mött härvid hade varit att olika meningar rått om den rättsliga innebörden av rätten till myrslogarna. För den enskilde torde det, fortsatte utskottet, i regel vara både svårt och kostsamt att förebringa utredning i detta hänseende. Det framstode därför som önskvärt, att under medverkan av offentlig myndighet utredning företoges i syfte att klarlägga rättsläget beträffande myrslogarna i de socknar, som undergått storskifte. Sedan sådan utredning i varje särskilt fall vunnits, borde undersökning verkställas beträffande spörsmålen i vilken utsträckning anspråk på myrslogarna gjordes gällande av nuvarande rättsinnehavare och huru den rådande ägoblandningen skulle bringas att upphöra. Utredningen om rättsläget borde enligt utskottets mening företagas så snart som möjligt, då omfattande skiftesförrättningar påbörjats eller vore förestående inom olika delar av Kopparbergs län.

Riksdagens skrivelse med begäran om utredningen har, såsom interpellanten framhållit, i maj 1949 överlämnats till fastighetsbildningssakkunniga för att tagas i övervägande vid fullgörandet av de sakkunnigas uppdrag. Såsom den tidigare lämnade redogörelsen ger vid handen, innefattar första etappen i utredningen ett klarläggande av det rättsliga läget beträffande myrslogarna. Utredningen måste i denna del grunda sig på en genomgång av skiftesprotokoll och skiftes-

handlingar. Genomgången, som måste ske där handlingarna förvaras eller å lantmäterikontoret i Kopparbergs län, är tidsödande och drager betydande kostnader. Fastighetsbildningssakkunniga — som ha även andra tidsödande och betydelsefulla lagstiftningsuppdrag — kunna ej med nuvarande personal utföra detta arbete utan att deras större arbetsuppgifter eftersättas. Tanken har emellertid varit, att de sakkunniga här för skulle förses med särskilt biträde. Jag nödgas dock med beklagande konstatera, att det hittills icke visat sig möjligt att inom ramen av tillgängliga personella och ekonomiska resurser ställa för uppdraget kvalificerad arbetskraft till förfogande. Det ligger i öppen dag, att med den åtstramning, som numera måste ske beträffande kommitté- och utredningsarbete över huvud taget, även framdeles svårigheter möta då det gäller att giva de sakkunniga erforderligt biträde. Att jag emellertid i den mån omständigheterna det medgiva skall söka tillgodose de sakkunnigas behov av biträde är självklart. Såsom av det anförda framgår kan jag nu ej ange den tidpunkt då den ifrågakvarande utredningen kan väntas bli slutförd.

Härutöver vill jag endast tillägga några ord i anledning av att interpellanten framhållit, att frågan är brådskande med hänsyn till de pågående skiftesförrättningarna i Kopparbergs län. Självfallet skulle det vara av visst värde redan om en utredning av den art förut antytts rörande rättsläget beträffande myrslogarna föreligger före en skiftesförrättning. Härigenom blir denna — i vilken eljest utredningen får verkställas helt från grunden — i någon mån förklarad. Av vida större betydelse skulle det dock vara, om inte blott dylik utredning kommit till stånd utan det även hade meddelats föreskrifter om ett förfarande för att få äganderättsfrågan rättskraftigt avgjord och om formen för undanröjande av ägoblandningen. Det må emellertid anmärkas, att de uppslag som i diskussionen framförts i sistnämnda avseende innebära införande av visst preklusionsförfarande och följakt-

Ang. äganderätten till vissa myrslogar inom Kopparbergs län.

ligen äro av den art att full verkan av dem kan väntas bli uppnådd först efter en betydande tidrymd.

Överläggningen förklarades härmed slutad.

Herr ANDERSSON, JONES ERIK: Herr talman! Jag ber att till herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet få framföra mitt tack för det snabba svaret på min framställning i denna sak. Det är dock beklagligt att man genom de av herr statsrådet åberopade svårigheterna på grund av personalbrist ej kunnat fullfölja den utredning, som riksdagen år 1948 begärde. Frågan om dessa myrslogars rättsliga ställning är dock av den brådskande natur, att den utan alltför stor tidsutdräkt borde bringas till en lösning. Skulle det vara så omöjligt, herr statsråd, att i utredningen koppla in ett sådant av herr statsrådet antytt särskilt biträde för att speciellt ägna sig åt denna sak?

Det gäller dock här marker, som en gång i tiden brukats av våra fäder till bygdefolkets livnärning och uppehälle, och det bör väl vara en angelägen sak att sambandet mellan dem och deras efterkommande på dessa områden hålles vid liv och kommer till sin fulla rätt. Om denna angelägenhet ej i tillbörlig tid bringas till en nöjaktig lösning, är det fara värt — och det är icke någon konstruktion från min sida — att främmande intressen passa på tillfället att hålla sig framme på ett sätt som föga överensstämmer med bygdens eget bästa och vad därmed sammanhör.

Till sist en liten antydan, herr statsråd, som i samband med denna sak kan ha sitt värde. Om det vid utredningen — såsom för övrigt är ganska troligt — skulle förekomma svårbedömliga fall av personligt rättsinnehav, vore det säkerligen en god lösning, att dylika områden avskildes till byalags gemensamma undantag, ett förfaringssätt, som ju ingalunda är obekant och som har förekommit i forna tider och är en utväg, som jag är övertygad om skulle hälsas av bygdefolket med största tillfredsställelse.

Jag förväntar att herr justitieministern i fortsättningen gör allt vad möjligt är för att få utredningen till stånd.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 205, angående godkännande av avtal mellan Sverige och Canada för undvikande av dubbelbeskattning samt fastställande av bestämmelser angående ömsesidig handräckning i fråga om inkomstskatter.

Föredrogs och lades till handlingarna den av bankoutskottet gjorda anmälan, att till utskottet inkommit framställning från fullmäktige i riksgäldskontoret angående vissa ändringar i reglementet för riksgäldskontoret, m. m.

Föredrogs och hänvisades till bankoutskottet herr *Holmbäcks* motion, nr 474, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag med särskilda bestämmelser rörande riksbankens sedelutgivning, m. m.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet nedannämnda av herr *Osvald* m. fl. väckta motioner:

nr 475, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående grunderna för fortsatt stöd åt lin- och hampodlingen m. m.; samt

nr 476, i samma ämne.

Föredrogs och bordlades ånyo utrikesutskottets utlåtande nr 8, statsutskottets utlåtanden nr 6, 81—93 och 95—103, bevillningsutskottets betänkanden nr 26, 30 och 32—36, bankoutskottets utlåtanden nr 10 och 11, första lagutskottets utlåtanden nr 23 och 24, andra lagutskottets utlåtanden nr 21—23, tredje lagutskottets utlåtanden nr 5—9, jordbruksutskottets utlåtanden nr 9—13 samt första kammarens allmänna beredningsutskotts utlåtanden nr 8—10.

Interpellation ang. organisationen av arbetet på rektorsexpeditionerna m. m.

Ordet lämnades på begäran till herr **ARRHÉN**, som yttrade: Herr talman! I en interpellationsdebatt i denna kammarer den 1 mars 1949 uttalade numera framlidne ecklesiastikminister Josef Weijne, att han vore böjd för att så snart förhållandena det medgäve framlägga en proposition på basis av de förslag, som den ²⁰/₁₂ 1947 framlagts av 1947 års särskilda sakkunniga för utredning rörande organisationen av arbetet på rektorsexpeditionerna vid de allmänna läroverken m. fl. läroanstalter. Huvudsyftet med denna utredning hade angivits vara att »i största möjliga utsträckning befria rektorerna från administrativa göromål, så att de kunna ägna mera tid och arbetskraft åt sina pedagogiska uppgifter». En proposition på området har dock ännu icke avhörts.

Som här i riksdagen känt är har det praktiska problem, som här föreligger, ordnats genom provisoriska åtgärder. Enligt läroverksstadgan § 217 har rektor rätt att anlita ljus- och vedkassan för renskrivningsutgifter. Denna väg har anvisats både av 1947 års utredning, av statsrevisorerna i 1947 års berättelse och i statsutskottets utlåtande nr 8 vid 1948 års riksdag. Vissa normerande bestämmelser utfärdades av skolöverstyrelsen tidigast den 13 februari 1948 beträffande det anslag, som finge utgå ur kassan, vilket ställdes i proportion till antalet elever vid de olika skolorna. Sedan dess har en lång tid förflutit med väsentliga förskjutningar i det allmänna läget.

Under budgetåret 1948/49 beviljades till ljus- och vedkassorna 1 miljon kronor, under det att 1 725 000 kronor togos i anspråk. Budgetåret 1949/50 voro siffrorna respektive 1,5 miljoner och 2 039 877 samt budgetåret 1950/51 2 miljoner kronor i beviljat anslag. För budgetåret 1951/52 har riksdagen beviljat 2 200 000 kronor. Dessa siffror markera visserligen en ökning men måste för dagen ses mot bakgrunden av att t. ex. bränslepriset sedan december 1950 — en-

ligt socialstyrelsens nyligen offentliggjorda indextal — gått upp med 15,8 % och alla löner ökats med omkring 20 %. Man kan i detta sammanhang också erinra om skolöverstyrelsens cirkulär av den 25 januari 1951, enligt vilket tillåtelse lämnas att även använda ljus- och vedkassornas medel för avlöning av extra vaktmästare vid institutioner samt för avlöning av viss skrivhjälp i samband med den egentliga undervisningen. Dessa här påpekade förhållanden äventyra möjligheten att för framtiden anlita vägen över ljus- och vedkassorna för att få de nämnda behoven fyllda, om icke kassorna erhålla väsentligt höjda tillskott av statsmedel. Detta faktum torde just nu verka oroande på rektorsexpeditioner av den typ, det här gäller, landet runt. Ett utslag för denna oro utgör ett uttalande från Mälardalens rektorsförening den 24 februari 1951, vari man bl. a., efter att ha påpekat att rektorernas arbetsbörda genom åren oavslutligt stegrats, framhåller, att »gränserna för det belopp, som får uttagas ur ljus- och vedkassorna för bestridande av vissa arbeten på rektorsexpeditionerna, böra höjas med belopp motsvarande penningvärdets fall, sedan bestämmelserna tillkommit i maj 1949, och dessa anslag böra få användas för expeditiönsändamål, ej endast som nu formellt till 'renskrivning m. m.'.». Man framhöll i den nämnda skrivelsen ytterligare, att pengar därutöver i särskilt anslag borde anslås till arvoden åt vissa lärare med pedagogiska eller övervakande uppgifter, i syfte att lätta rektors arbetsbörda.

Under hänvisning till det sagda anhåller jag om första kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet få framställa följande frågor:

1. Kan statsrådet ställa i utsikt att till nästa budgetår framlägga förslag om ett slutgiltigt ordnande av arbetsorganisationen på rektorsexpeditionerna?

2. Om så icke är fallet, är statsrådet beredd att till nästa budgetår förstärka det nu utgående anslaget till ljus- och vedkassorna, så att det motsvarar de ökning, som betingas av penningvärdets

Interpellation ang. organisationen av arbetet på rektorsexpeditionerna m. m.

fall, pris- och lönehöjningar samt de ökade anspråk, som myndigheterna själva synas resa i dessa sammanhang?

På gjord proposition medgav kammaren, att ifrågavarande spörsmål finge framställas.

Anmäldes och bordlades följande under sammanträdet till herr talmannen avlämnade motioner:

nr 477, av herrar *Lundqvist* och *Arrhén*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändrade bestämmelser rörande avgångsåldern för civila anställningshavare i statens tjänst, m. m.;

nr 478, av herr *Mannerskantz* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avtal om koordination mellan statens järnvägar och Trafikaktiebolaget Grängesberg—Oxelösunds järnvägar;

nr 479, av herr *Arrhén*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändringar i 1947 års allmänna tjänste- och familjepensionsreglementen, m. m.;

nr 480, av herrar *Eskilsson* och *Arrhén*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående löne- och pensionsreglering för präster m. m.;

nr 481, av herr *Bergh* och herr *Andersson, Lars*, i samma ämne;

nr 482, av herr *Bergh* och herr *Andersson, Lars*, i samma ämne;

nr 483, av herr *Nilsson, Bror*, i samma ämne;

nr 484, av herr *Forsslund* m. fl., i samma ämne;

nr 485, av herr *Herlitz*, i samma ämne;

nr 486, av herr *Lundqvist*, i samma ämne;

nr 487, av herr *Andrén* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt giltighet

av lagen den 19 juni 1942 (nr 429) om hyresreglering m. m.;

nr 488, av herrar *Lindblom* och *Weiland*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i civilförsvarslagen den 15 juli 1944 (nr 536);

nr 489, av herr *Herlitz*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inhämtande av riksdagens samtycke till förordnande om tillämpning av vissa bestämmelser i allmänna förfogandelagen den 22 juni 1939 (nr 293);

nr 490, av herr *Lundgren*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om skyldighet för vissa värnpliktiga att fullgöra repetitions- och beredskapsövningar m. m.;

nr 491, av herr *Andersson, Lars*, och herr *Lodenius*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 3 juni 1938 (nr 274) om rätt till jakt m. m.;

nr 492, av herr *Werner*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370);

nr 493, av herr *Näsström* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående grunderna för fortsatt stöd åt lin- och hampodlingen m. m.; samt

nr 494, av herr *Mossberger* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående grunderna för fortsatt stöd åt lin- och hampodlingen m. m.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 4.45 eftermiddagen.

In fidem
G. H. Berggren.